

УДК 339.56:637'8 (477.83/.86)(09)

**Історіографія ветеринарних аспектів розвитку рибальства Галичини
XIX – початку XX ст.**

O.R. Protsiv

oleg1965@meta.ua

*Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства,
вул.Грушевського, буд, 31, м. Івано-Франківськ, індекс 76004 Україна*

Анотація

У статті проведено огляд наукової, публіцистичної літератури, періодичних друкованих видань Галичини XIX – початку XX ст., в яких висвітлюються питання ветеринарії, пов'язані з розведенням, реалізацією та споживанням риби. Проведено узагальнення історіографії проблеми в хронологічному контексті та розкрито позитивні досягнення ветеринарії в означений історичний період розвитку Галичини. Зроблено порівняльний аналіз літературних джерел у галузі ветеринарії в контексті галузі рибальства. На основі Розпоряджень намісництва Галичини, Міністерства землеробства Другої Речі Посполитої, розпорядчих актів місцевих органів державної влади виявлено особливості державного регулювання у галузі ветеринарії. Проілюстровано вплив Крайового рибальського товариства у Кракові щодо видання спеціалізованої літератури, в якій розглядаються питання ветеринарії, їх вплив на органи публічної влади з метою лобіювання вигідних для рибальської галузі законопроектів та практики їх правозастосування, організації спеціалізованих курсів з вивчення ветеринарних аспектів у рибальстві. Висвітлено бібліографію вчених: А. Вежейського, М. Новицького, М. Раціборського, С. Круліковського, М. Гірдовийня, С. Фібіха, З. Фішера, П. Лесневського у галузі ветеринарії та рибальства. У висновках обґрунтовано можливість використання історичного досвіду ветеринарної науки, законодавчого забезпечення галузі, практики його правозастосування в умовах сучасної України.

Ключові слова: рибальство, ветеринарія, Галичина, Австро-Угорська імперія, Друга Річ Посполита

**Историкография ветеринарных аспектов развития рыболовства Галичины XIX
- начала XX в.**

О.Р. Процив

oleg1965@meta.ua

*Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства,
вул. Грушевського, д 31, г. Івано-Франківськ, 76004 Україна*

В статье осуществлен обзор научной, публицистической литературы, периодических печатных изданий Галичины XIX - начала XX века, в которых рассматриваются вопросы ветеринарии, связанные с разведением, реализацией и потреблением рыбы. На основе обобщения историографии проблемы в хронологическом контексте раскрыты позитивные достижения ветеринарии в указанный исторический период развития Галичины. Произведен сравнительный анализ литературных источников в области ветеринарии в контексте отрасли рыболовства. На основе распоряжений наместничества Галичины, Министерства земледелия Второй Речи Посполитой, распорядительных актов местных органов государственной власти выявлены особенности государственного регулирования в области ветеринарии. Проиллюстрировано влияние Краевого рыболовного товарищества в Кракове на издание специализированной литературы, в которой рассматриваются вопросы ветеринарии, их влияние на органы публичной власти для лоббирования выгодных для рыболовной отрасли законопроектов и практики их правоприменения, организации специализированных курсов по изучению ветеринарных аспектов в рыболовстве. Освещена библиография ученых: А. Вежейського, М. Новицкого, М. Рациборського, С. Круликовского, М. Гирдвойня, С. Фибиха, С. Фишера, П. Лесьневского в области ветеринарии и рыболовства. В выводах обоснована возможность использования исторического опыта ветеринарной науки, законодательного обеспечения отрасли, практики его правоприменения в условиях современной Украины.

Ключевые слова: рыболовство, ветеринария, Галичина, Австро-Венгерская империя, Вторая Речь Посполитая

Historiography of veterinary aspects of fishing in Galicia in 19th - early 20th century.

O.R. Protsiv

oleg1965@meta.ua

Ivano-Frankivsk Regional Department of Forestry and Hunting

Grushevskij str., 31, Ivano-Frankivsk, Ukraine 76004

Summary

This article provides an overview of the scientific, journalistic literature, periodicals of Galicia in 19th - early 20th century, which highlights the issue of veterinary medicine

related to breeding, sale and consumption of fish. It was made a generalization of historiography of problem in chronological context and it was revealed positive developments in veterinary in designated historical period of Galicia. It was made the comparative analysis of the literature in the field of veterinary medicine in the context of fisheries. Based on Instructions of vicegerency of Galicia, Ministry of Agriculture of the Second Polish Republic, administrative acts of local authorities it was researched the peculiarities of state regulation in the field of veterinary medicine. It was illustrated the impact of fishing Provincial Society in Krakow for the publication of specialized literature, which deals with the animal, their influence on public authorities to lobby for favorable fishing industry laws and their enforcement practices, organizing specialized courses of study veterinary aspects of fisheries. It was dealt the Scientists' bibliography in the veterinary field and fishing such as: A. Vyezheyski, M. Nowicki, M. Ratsiborski, S. Krulikowski, M. Hirdvoynya, S. Fibih, Z. Fischer, P. Lyesnyevski. The findings justified the use of the historical experience of Veterinary Science, legislative support of the industry, and practice of its enforcement in today's Ukraine.

Keywords: fishing, veterinary, Galicia, the Austro-Hungarian Empire, the Second Polish Republic

Актуальність теми. В суспільній уяві ветеринарія постає як вид людської діяльності, пов'язаної з вивченням хворіб тварин, методів запобігання хворобам і їх лікування. У галузі рибальства ветеринарія виконує важливу функцію для підвищення ефективності ведення галузі і для профілактики захворювання людей від антропозоонозних захворювань. В Україні організації та розвитку галузі ветеринарії приділяється значна увага. Водночас, існує й низка проблем функціонального, інституційного, організаційного спрямування, що негативно впливають на ефективність рибальства. Вирішення означених проблем потребує наукового підходу. Об'єктивною основою для цього може слугувати власний історичний досвід організації галузі ветеринарії та рибальства, зокрема, досвід Галичини за часів Австро-Угорської імперії та Другої Речі Посполитої.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні актуальності історичного досвіду організації галузі ветеринарії у Галичині XIX –

початку ХХ століття для підвищення ефективності рибальської галузі в сучасній Україні.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі *завдання*:

- узагальнити історіографію проблеми організації ветеринарної галузі в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. в хронологічному контексті;
- розкрити позитивні досягнення ветеринарії в означений історичний період розвитку Галичини;
- проаналізувати стан розвитку відповідної літератури по темі;
- зробити порівняльний аналіз літературних джерел у галузі ветеринарії;
- обґрунтувати можливості використання історичного досвіду.

Поряд із здоров'ям мисливських видів тварин, риби, мисливських собак основним завданням ветеринарії у галузі мисливського та рибальського господарства є проведення ветеринарно-санітарного обстеження продукції з метою уникнення захворювання людей, які можливі при споживанні неякісних виробів з дичини та риби.

Вже наприкінці ХІХ ст. вийшла низка праць, що висвітлювали ветеринарні аспекти у галузі рибальства: А. Вежейський «Про хвороби риби» (Краків, 1881 р.), М. Новицький «Падіж коропа» (1884 р.), М. Раціборський «Рослинні паразити риби» (Тарнув, 1884 р.), С. Круліковський «Бібліографія польської ветеринарії і розведення тварин» (Львів, 1891 р.), М. Гірдовийн «Паразити місцевих видів риби» (Варшава, 1883 р.), С. Фібих «Споживча вартість риби і її ветеринарно-санітарний контроль» (Львів) та «Захворювання риби» (Краків, 1905 р.), З. Фішер «Захворювання риби» (Варшава, 1907 р.). Ця проблема знайшла своє відображення у періодичних рибальських виданнях, зокрема в «Окульнику», у статтях «Викладання предмету з «Захворюванням риби» у Львівській ветеринарній академії» [1 с. 169]. Про діяльність ветеринарних лабораторій у Кракові та Львові та дослідження ними риби йшлося у статті «Захворювання риби» [2 с. 4], [3 с. 5], «Вивчення хвороб риби» [4 с. 366]. Як зазначено у статті «Звернення», Краківське рибальське товариство звернулось до власників ставів та осіб, які займаються розведенням риби, щоб у випадку виявлення захворювань звертатись до професора

Вищої рільничої крайової школи у Дублянах – доктора Мар'яна Раціборського. Важливо, що дослідження та поради були безкоштовними [5 с. 153].

У статті «Вивчення захворювань риби» [6 с. 131] йшлося про діяльність Львівської ветеринарної академії. П. Лесневський у праці «Ставкове рибне господарство» відзначав, що для запобігання псуванню риби та якісному приготуванню страв при ресторати клієнтів свіжою риб невеличкі водойми, стінки та дно яких були викладені дерев'яними колодами або муровані з каміння. Там зберігалася жива риба, яку в будь-який момент при необхідності можна було спіймати. За сумлінну працю та знання колегія професорів ветеринарної академії у Львові призначила доктора Станіслава Фібіха доцентом кафедри з розведення риби та її захворювань. Міністр освіти Австрії своїм рескриптом L. 9683 від 28 березня 1905 р. затвердив це рішення колегії професорів. Тож на території Галичини у 1905 році розпочала свою роботу перша кафедра, яка займалась проблемами розведення та лікування риби [7 с. 187].

У збірнику законів та розпоряджень Галичини, що регулярно виходили у Львові, публікували нормативно-правові документи, що врегульовували ветеринарні питання у галузі рибальства. Зокрема, Розпорядження намісництва Галичини від 23 вересня 1906 року L. 117.704 щодо ветеринарної конвенції, укладеної між Австро-Угорщиною і Швейцарією, визначало, що вся м'ясна продукція, що ввозиться на територію Галичини із Швейцарії і вивозиться на територію Швейцарії, повинна проходити ветеринарно-санітарну експертизу [8 с. 413].

Органи державної влади вживали заходи для ефективного контролю за рибною продукцією. Зокрема, відповідно до Розпорядження Галицького намісництва від 25 квітня 1899 року L.24.768/99 необхідно було організувати лабораторії, що могли б добросовісно проводити діагностику продуктів харчування. З цією метою у Кракові були організовані спеціальні чотиримісячні курси для підготовки інспекторів з контролю за якістю харчових продуктів. Серед іншого на цих курсах вивчали методологію аналізу захворювань худоби, дичини, риби та діагностику трихінельозу [9 с. 35-36].

Для боротьби з інфекціями риби та їх поширенням у 1928 р. Міністерство землеробства почало видавати дозволи на ввезення риби з-за кордону тільки за наявності урядових свідоцтв з місця постачання продукції [10 с. 1]. Відповідно до Розпорядження Міністра землеробства і реформ від 20 липня 1937 р. «Щодо включення сепсису коропа до захворювань, що підлягають обов'язковій реєстрації, а також про організацію боротьби з цим захворюванням» було організовано низку заходів з локалізації та ліквідації захворювань коропа [11 с. 1150].

У «Звіті інструктора з рибальства про роботу на території Львівського, Станіславського і Тернопільського воєводства за 1930 р. 11 лютого 1931 р.» [12 с. 8], «Листуванні з повітовими старостами про стан рибних господарств у повітах. 4 травня 1925 – 11 грудня 1929 р.р.» [13]. та «Листуванні з Міністерством землеробства і повітовими старостами про боротьбу з захворюванням риби у водоймах і про надання дотацій рибальським організаціям. 16 червня 1930 р. – 13 листопада 1931 р. міститься інформація щодо поширення інфекційних захворювань серед риби [14 с. 51].

У «Протоколах засідання комісії з розвитку рибальства Львівської земельної палати» відзначалось, що для недопущення розповсюдження інфекційних захворювань риби Львівська земельна палата проводила щорічні ревізії ставкових господарств. Власників рибальських господарств зобов'язували вимірювати температуру води, стежити за зовнішнім виглядом і поведінкою риби тощо [15]. Для цього у 1935 р. у Львові були організовані одноденні курси з проблем захворювання риби [16].

Висновок

Встановлено, що вагому роль у розвитку ветеринарної науки та ветеринарної практики відіграло Крайове рибальське товариство у Кракові через періодичне видання «Okólnik». Розвитку ветеринарної науки сприяв й керівник товариства М. Новицький. Для розповсюдження знань з ветеринарної галузі крім публікацій організовували короткотермінові курси, на яких власники рибальських господарств вивчали питання ветеринарії. Аналіз історичних джерел показав, що серед авторів, які висвітлювали та вивчали проблеми ветеринарії у галузі рибного господарства, слід виокремити: А. Вежейського, М. Новицького, М. Раціборського,

С. Круліковського, М. Гірдовійня, С. Фібіха, З. Фішера, П. Лесневського. Виявлено, що нормативно-правові акти, що регламентували державне регулювання галузі ветеринарії Галичини, публікувались в офіційних збірниках. Вагомою джерельною базою для встановлення об'єктивності організації рибальської та ветеринарної галузі слугують дані з переписок старост, воєвод, архівні справи органів державної влади та місцевого самоврядування, які зберігаються у державному архіві Івано-Франківської області.

1. Nauka o chorobach rybich w c.k. Akademii weterynyryi we Lwowie // Okólnik. – 1904. – № 71. – S.169.
2. Choroby ryb // Okólnik. – 1905. – № 74. – S.4.
3. Choroby ryb // Okólnik. – 1904. – № 68. – S.5.
4. Badanie chorób rybich // Okólnik. – 1904. – № 73. – S.366.
5. Odezwa // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.153.
6. Badania chorych ryb. // Okólnik. – 1911. – № 118. – S.131.
7. Różne wiadomości. // Okólnik. – 1905. – № 77. – S.187.
8. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1906. – S. 413.
9. Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1899/900 przytem index tych alegatów od 1 do 226. – Lwów, 1900, – S.35-36.
10. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 pp. оп. 9, спр. 91, Циркуляри міністерства землеробства про порядок видачі дозволів на ввезення риби і рибопродуктів з-за кордону в Польщу. 21 травня – 28 лютого 1928 р., арк. 1.
11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 lipca 1937 r. o włączeniu posocznicy karpí do chorób, podlegających obowjżzkowi zgłazania, i o zwalczaniu tej choroby // Dz. u. R.P. – 1937. – № 57. – S. 1150.
12. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 pp. оп. 9, спр. 260, Звіт інструктора з рибальства про роботу на території Львівського, Станиславського і Тернопільського воєводства за 1930 р. 11 лютого 1931 р., 8 арк.

13. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 56, Листування з повітовими староствами про стан рибних господарств в повітах. 4 травня 1925 – 11 грудня 1929 рр., арк. 108.
14. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 285, Листування з Міністерством землеробства і повітовими староствами про боротьбу з захворюванням риби у водоймах і про надання дотацій рибальським організаціям. 16 червня 1930 р. – 13 листопада 1931 р., 51 арк.
15. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 637, Протоколи засідання комісії з розвитку рибальства Львівської земельної палати. 16 жовтня 1935 р. – 20 листопада 1936 р., арк. 17.
16. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 637, Протоколи засідання комісії з розвитку рибальства Львівської земельної палати. 16 жовтня 1935 р. – 20 листопада 1936 р., арк. 18.

References

1. „Nauka o chorobach rybich v ts.k. Akademii veterinyryi ve Lvovie“ (1904),/ Okólnik, vol.71, pp.169.
2. „Choroby ryb“ (1905), Okólnik, vol. 74, pp. 4.
3. „Choroby ryb“ (1904), Okólnik, vol. 68, pp. 5.
4. „Badanie chorób rybich“ (1904), Okólnik, pp. 366.
5. „Odezwa“ (1901), Okólnik, vol. 52, pp. 153.
6. „Badania chorych ryb. “ (1911), Okólnik, vol. 118, pp. 131.
7. „Różne wiadomości.“ (1905), Okólnik, vol. 77, pp. 187.
8. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. (1906), Lwów, pp. 413.
9. Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1899/1900 przytem index tych alegatów od 1 do 226. (1900), Lwów, pp. 35-36.

11. Derzhavnyj arkhiv Ivano-Frankivs'koi oblasti, m. Ivano-Frankivs'k, f. 2, Stanyslavs'ke voievods'ke upravlinnia, m. Stanyslav, 1919–1939 rr. op. 9, spr. 91, Tsyrculiary ministerstva zemlerobstva pro poriadok vydachi dozvoliv na vvezennia ryby i ryboproduktiv z-za kordonu v Pol'schu. 21 travnia – 28 liutoho 1928 r., ark. 1.
12. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 lipca 1937 r. o włączeniu posocznicy karpi do chorób, podlegających obowiązkowi zgłaszania, i o zwalczaniu tej choroby // Dz. u. R.P. – 1937. – vol. 57, pp. 1150.
13. Derzhavnyj arkhiv Ivano-Frankivs'koi oblasti, m. Ivano-Frankivs'k, f. 2, Stanyslavs'ke voievods'ke upravlinnia, m. Stanyslav, 1919–1939 rr. op. 9, spr. 260, Zvit instruktora z rybal'stva pro robotu na terytorii L'vivs'koho, Stanyslavs'koho i Ternopil's'koho voievodstva za 1930 r. 11 liutoho 1931 r., 8 ark.
14. Derzhavnyj arkhiv Ivano-Frankivs'koi oblasti, m. Ivano-Frankivs'k, f. 2, Stanyslavs'ke voievods'ke upravlinnia, m. Stanyslav, 1919–1939 rr. op. 9, spr. 56, Lystuvannia z povitovymy starostvamy pro stan rybnykh gospodarstv v povitakh. 4 travnia 1925 – 11 hrudnia 1929 rr., ark. 108.
15. Derzhavnyj arkhiv Ivano-Frankivs'koi oblasti, m. Ivano-Frankivs'k, f. 2, Stanyslavs'ke voievods'ke upravlinnia, m. Stanyslav, 1919–1939 rr. op. 9. spr. 285, Lystuvannia z Ministerstvom zemlerobstva i povitovymy starostvamy pro borot'bu z zakhvoriuvanniam ryby u vodojmakh i pro nadannia dotatsij rybal's'kym orhanizatsiiam. 16 chervnia 1930 r. – 13 lystopada 1931 r., 51 ark.
16. Derzhavnyj arkhiv Ivano-Frankivs'koi oblasti, m. Ivano-Frankivs'k, f. 2, Stanyslavs'ke voievods'ke upravlinnia, m. Stanyslav, 1919–1939 rr. op. 9. spr. 637, Protokoly zasidannia komisii z rozvytku rybal'stva L'vivs'koi zemel'noi palaty. 16 zhovtnia 1935 r. – 20 lystopada 1936 r., ark. 17.

Проців О.Р. Історіографія ветеринарних аспектів розвитку рибальства Галичини XIX – початку XX ст. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. – 2016. – Т. 18. – № 2 (66). – С. 237-240.